

Рецензия

на дисертационния труд на

Ангел Любомиров Ковачев

На тема: „НОВИ АСПЕКТИ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ В КОНТЕКСТА НА ЕКСПАНЗИЯ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ И КИБЕРПРОСТРАНСТВОТО“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

от доц. д-р Йордан Дойков

катедра „Обществени комуникации“, УниБИТ

Представеният дисертационен труд е в размер на 237 стандартни печатни страници.

Той е разделен на три глави, заключение и библиография. Структурата е логична, стройна и последователна, тя съответства на логиката на изследването и неговото голямо терминологично богатство.

Езикът е професионален, прецизен и разкрива отлично познаване на категориалния апарат в изследваната област.

Броят на литературните източници, в това число и електронните, е 88.

Авторефератът е изготвен съобразно изискванията, а публикациите са достатъчни за защита на дисертационния труд.

Значимостта на темата не буди никакво съмнение – тя произтича от проблематизацията на въпроса за ефективността на системата за сигурност в условията на глобализацията. Това насочва изследователския интерес към актуалния структурен компонент на системата на съвременната сигурност – киберсигурността. Докторантът е определил тази значимост по следния начин: „... Съображенията за суверенитет в киберпространството се превръщат във все по-важни – както за отделния индивид, така и за различните бизнес организации и правителствени национални структури. Поради тази причина днес вече за много държави киберсигурността е приоритетизирана и подкрепена не просто ресурсно, а и чрез силно лидерство, като всички нови стратегии за действия в различни сфери постепенно се интегрират с нея и усложняват чрез взаимодействието си.“ /с. 8/. Актуалността на изследваната тема се дефинира от пораждащото действие на групите причини, свързани с взаимозависимостта на битийните процеси от информационна безопасност и интернет свързаност и постоянният растеж на количеството генерирани

данни и обем на информация в мрежата.

Едно от впечатляващите достижения на докторанта е дефинирането на обхвата на изследването и научното търсене не просто по принцип, а в рамките на дисциплиниращи ограничения и допускания. Като относително нов аспект на сигурността, теоретичните постановки и подходи към киберсигурността са коректно представени от проучен масив данни от научна и научно-популярна периодика и от електронни източници. Същите са подкрепени от емпирично получени данни с цел обосновка на изследователската част на дисертационния труд.

В първа глава систематично се разглеждат основните процеси на технологично насищане, пораждащи последващото бурно нарастване на значимостта на информационното пространство за ежедневно функциониране на обществата. Причинността за това е открояна в засиленото производство и трансфер на данни в мрежата. Тук, докторантът изследва различните проявления на този феномен; анализира информационната свързаност между определящи социално-икономически и политически процеси в съвременните общества; акцентира върху технологичната наситеност във всички сфери. Прави впечатление комплексния поглед и изчерпателността на изследването, както и анализите на състоянието на нещата, за което докторанта следва да бъде поздравен. При което фактологията, подходите, взаимовръзките са не само маркирани и преразказани, а осмислени, сравнени и операционализирани по начин, който допринася за по-нататъшното развитие на логиката на дисертацията. Това се потвърждава от обобщенията, които представя докторанта, че увеличаването на генерираните данни и респективно на обменяната информация изцяло променя средата на обитание на съвременния човек. Самите те са възможни според адекватно формулираните от автора „... основни фактори, определящи динамиката на развитието на информационното пространство: развитие на изчислителна мощ на обработка на информация, способност на създаване и на информация – текст, графика и др., наличие на информационни носители и създаване на масиви от данни, възможности за достъп до информационните масиви, брой активни ползватели на информацията, скорост на дистрибутиране/трансфер на информацията.“ /с. 37/ И не на последно място – точно изведената факторна значимост, „... който играе решаваща роля в интензифицирането на процеса на изграждане на новия информационен слой – цената на достъпа до този ресурс и по-точно постоянното ѝ намаляване при увеличаване на възможностите за достъп.“ /с. 38/ По този начин докторантът валидизира нуждата от нов подход в решаването на проблемите, свързани със сигурността в новата среда, обусловен от наличието на многофакторност и висока степен на

взаимообвързаност на процесите.

Оттук се откриват възможностите пред автора да изследва еволюционните аспекти в развитието на киберпространството с оглед на неговата динамика, принципи, структура, проблематика. Това дава основание на А. Ковачев да го определи като „... нов по своята същност информационен слой на планетата...“ /с. 56/, чийто процеси протичат във взаимнообвързващ порядък с тези от физическия свят. Тук, докторантът коректно представя и интерпретира схващания, теории, концепции на различни мислители – Льо Роа, Дьо Шарден, Вернадски. Несъмнено по достойнство следва да се оцени подходът на докторанта да открие наличните взаимовръзки между естествената и информационната среда. Приемам за задоволителни изводите предложени от Ковачев относно нови управленски модели на изследваните процеси.

Във втората глава в структурен и в съдържателен план се представят два проблема. Докторантът прави преглед на развитието на политиките по национална сигурност с оглед отразяване динамиката на процесите и многообразните предизвикателства в условията на интензивно развитие на технологиите и еволюцията информационното пространство, от една страна. А от друга – извежда най-съществените предизвикателства при разработката и имплементирането на ефективни мерки по осигуряване на сигурността в киберпространството – както на ниво държава, така и на ниво организации и отделни лица, като ключови фактори за развитието на информационното общество. Двата проблема се изложени в логическа свързаност. А. Ковачев демонстрира познаване на основните парадигми за национална сигурност. Коректно представя понятийния апарат на политиките по киберсигурност. Държа да подчертая точното и обосновано изложение на дефиниращите разбирания на водещи държави в областта на последната. Докторантът си поставя задачата да оцени актуалното състояние на тези проблеми. Тук той прилага избрания от него методологически инструментариум. В търсене на потвърждение на изведените от него хипотези, А. Ковачев се стреми да ги верифицира чрез постигане на първоначална яснота „... за да се придобие знание или поне визия за голямата картина в сферата на киберсигурността като част от проблематиката на националната сигурност...“ /с. 168/ Затова той предполага един „... синтезиран PEST анализ на главните фактори, които до голяма степен определят способностите и възможностите за създаване на адекватни политики в областта.“ /с. 168/ Това първо. На второ място, за изследване на обстоятелствата при конструирането на политики по национална сигурност в разглеждания сектор, авторът използва „... SWOT анализ на основните проблемни елементи и потенциални възможности в

сектора...“ / с. 170/ Според изложението и двата метода са приложени в твърде едър план. Разбирам, че изискванията на изложението предполага подобно действие. Но това е за сметка на коректното приложение на детайлизираните рамки на методите и съответно на валидното и достоверно добиване на данни, изискващо и последвалите интерпретации и изводи. Същите предложени от докторанта по същество са интерпретации и изводи с твърде едри щрихи. Защото са изведени от по този начин приложени методи, довели до така получени резултати, даващи възможност за единствено такива изводи. Това отчитам като съществена слабост на дисертационния труд. Той несъмнено би спечелил, ако авторът е приложил в подробност двата метода. Тогава получените резултатите ще са с несъмнено висока валидност и достоверност. Интерпретациите и изводите с основание биха претендирали за стабилност на база на задълбочената преценка и анализ. Чисто описателно и технически те биха могли да бъдат оформени като приложение към дисертационния труд.

В трета глава изследователската проблематика е операционализирана в най-значима степен. Тук е декларирано индуктивно използване на изследователски подход от страна на докторанта. Това е отразено в авторовото разбиране на собствената изследователска задача - 4-та: „провеждане на анализ на отделен случай – личните данни и политиките за гарантиране на сигурността им, като конкретен пример, показва как в съвременната технологична среда личните данни на потребителите придобиват все по-голяма стойност и могат да бъдат използвани като катализатор на събития, застрашаващи не само личната им сигурност, но и сигурността на ниво държава, общност или икономически съюз.“ / с. 14/ Намерението отразява връзка и тенденция към обобщаване. А. Ковачев приема, че „по този начин се доказва съществуващата пряка зависимост между информационната сигурност на ниво индивид / група от хора или организация и националната сигурност.“ /с. 14-15/ Възприемането, първоначално, на подобен подход ми се струва удачно, имайки предвид изследователските задачи и тезата на автора за свързаността на „...използването на личните данни на потребителите в киберпространството като фактор за въздействие върху персоналната, корпоративната или националната сигурност...“ /с. 175/ Отправната точка на подобно разбиране Ковачев намира в „... съпоставка на проявленията на личните данни в двата им аспекта – физически и виртуален.“ /с. 177/ От тази основа се достига до авторовия анализ на личните данни като фактор на националната сигурност. Това от една страна. От друга страна, обаче, докторантът в търсене на максимална аргументация на заявената от него теза, в рамките на същата 4-та задача, декларира провеждането на комплексно изследване, разгърнато в три направления: А) анализ на конкретни политики в областта на

защитата на личните данни; Б) анализ на политиките за защита на личните данни в България; В) изследване на съществуващи решения и създаване на практически предложения относно възможностите за имплементиране на политики по управление на личните данни, базирани на технологията blockchain в действащите системи на електронното правителство. /с. 15-16/ Изведените по-горе направления насочват към търсене и добиване на резултати чрез изследване на групи масиви от данни. Това е белег за дедуктивност в проучване. Съчетаването на тези два изследователски подхода е предизвикателство в методологическо отношение. Тук виждам определен проблем, доколкото се затруднявам да направя съпоставка на направените изводи от докторанта от приложените от него коментирани подходи. Това поражда у мен съмнения за степента на яснота при докторанта за свързаността и различието им. Подобно на бележките ми към втора глава, в трета не са видни подробните параметри на заявеното от Ковачев изследване. Така не могат да се проследи коректността на същото. Съображенията ми тук са сходни с по-горните – извеждане в приложение, което е неразделна част от настоящия дисертационен труд на материалите на изследването. Те са неговият емпирично събран доказателствен материал; ще повишат нивото на дисертацията и нейната стойност. Липсата на такива приложени изследователски материали считам за сериозен пропуск и слабост на работата.

В заключението коректно и добросъвестно, са отбелязани проблемните полета на изследваната материя и авторовите изводи.

В края на тази рецензия бих желал да обобщя както положителните, така и критичните си бележки по повод на дисертацията.

Сред достойнствата на дисертационния труд бих подчертала:

- Изключително познаване на полето на изследване и неговото състояние в момента;
- Широко, подробно и аналитично представяне на материята, свързана със сигурността, киберсигурността и защитата на личните данни;
- Отлично боравене с понятийния апарат, теоретичните постановки и нормативната база в търсенията на автора.

Критични забележки:

- Липса на подробно приложение на методите на PEST и SWOT анализ и извеждането им в неразделно към дисертационния труд приложение;
- Липса на подробно приложение на изследователската документация по заявеното в дисертационна задача 4 комплексно изследване в три направления и извеждането ѝ в неразделно към дисертационния труд приложение;
- С оглед на горните две обстоятелства – възможна проблематизация на изводите в работата.

Посочените критични забележки следва да се възприемат по-скоро като насоки за бъдеща работа, а не като отрицание на достойнствата на работата.

Препоръчвам дисертационния труд да бъде публикуван като монография.

Оценявам положително представения дисертационен труд и препоръчвам на уважаемото жури да присъди на докторанта образователната и научна степен „доктор“.

София

03.09.2021 г.

доц. д-р

/Йордан Дойков/